

Alþingi
Erindi nr. P 138/715
komudagur 11.12.2009

Nefndasvið Alþingis
Félags- og tryggingamálanefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 11.12. 2009

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar, lögum um félagslega aðstoð, lögum um Ábyrgðasjóð launa, lögum um fæðingar- og foreldraorlof, lögum um málefni aldraðra og lögum um húsnæðismál, með síðari breytingum. Lagt fyrir á Alþingi á 138. löggjafarþingi 2009. Þskj. 315 – 274 mál.

Öryrkjabandalag Íslands (ÖBÍ) hefur fengið til umsagnar frumvarp til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar, lögum um félagslega aðstoð o.fl. sem felur í sér grundvallarbreytingar á almannatryggingum sem gert er ráð fyrir að taki gildi þann 1. janúar 2010. Frestur til að skila inn athugasemdum eru einungis þrjú dagar sem nægir ekki til að skoða málið út frá öllum hliðum sem nauðsynlegt er þegar um lög um almannatryggingar og lög um félagslega aðstoð er að ræða.

Athugasemdir við frumvarpið í heild:

ÖBÍ telur löggjafann teygja sig til hins ítrasta, samkvæmt þessu frumvarpi er enn hoggið í sama knérunn. Lög sem verja átta lífeyrisþega við óvæntum áföllum í efnahagsmálum þjóðarinnar þar sem lífeyrisþegum var tryggð uppbót á lífeyri samkvæmt breytingum á verðlagi voru tekin úr gildi að mestu leyti um síðustu áramót og virðast ekki eiga að koma til framkvæmda þau næstu heldur. Viðbúið er að margir þurfi að endurgreiða til Tryggingastofnunar ríkisins (TR) og nú á að ná því með hörku og jafnvel gengið svo langt að breyta úrskurðarnefnd í dómsvald.

ÖBÍ mótmælir þessum aðgerðum með eftirfarandi athugasemdum við hverja grein fyrir sig.

Athugasemdir við breytingar á lögum nr. 100/2007 um almannatryggingar, með síðari breytingum

Athugasemdir við 1. til 3. gr. frumvarpsins

Í fyrstu greinum frumvarpsins er gert ráð fyrir rýmkun verkefnasviðs úrskurðarnefndar almannatryggingar (ÚRAL). Nefndinni eru skv. frumvarpinu ætlað að úrskurða í málum, sem varða endurkröfurétt og innheimtu ofgreiddra bóta á grundvelli almannatryggingalaga og laga um félagslega aðstoð og um meðlagsgreiðslur.

ÖBÍ telur jákvætt að þessum málum sé fundinn farvegur, þ.e. kæruleið, og að ÚRAL þurfi ekki lengur að vísa þeim málum frá. Í 2. gr. er gert ráð fyrir að hámarksfrestur ÚRAL til að kveða upp úrskurð í kærumálum verði lengdur úr 2 mánuðum í 3 mánuði.

ÖBÍ telur nauðsynlegt að kannað sé hvert sé hlutfall þeirra kærumála sem berast ÚRAL, sem nefndin nær að úrskurða í innan lögbundinna tímamarka, áður en henni eru veitt aukin verkefni og lengri frest til að úrskurða. Enn fremur telur ÖBÍ mikilvægt að forgangsraða kærumálum eftir vægi og auka mannafla ef hægt er.

Í 3. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir að bæta nýrri málsgrein við 9. gr. laga um almannatryggingar, sem gerir úrskurði ÚRAL um endurkröfur ofgreiðslna aðfararhæfa. Breytingin er skelfileg og leggst ÖBÍ hart gegn þessari grein enda skerðir þetta réttarvernd öryrkja gríðarlega.

Með þessu er gerð undantekning frá meginreglunni um að kröfuhafi skuli fá dóm áður en hann getur leitað aðfarar. Undantekningar frá þessari meginreglu verður að réttlæta en engin rök hafa verið færð fyrir nauðsyn þessara breytinga. Úrskurðarnefndin hefur alls ekki verið það farsæl í úrskurði sínum að það réttlæti að úrskurðir hennar geti leitt til fjárnáms og gjaldprots einstaklinga.

Bent skal á að gert er ráð fyrir að „Tryggingastofnun gæti meðalhófs við innheimtu bóta...“ Ef raunverulegur vilji er til þess að gæta meðalhófs og réttaröryggis við innheimtu þá er ekki rétt að skerða þann rétt öryrkja að aðför vegna ofgreiddra bóta verði aðeins gerð á grundvelli dómsniðurstöðu. Rétt er að minna á að í 55. gr. laga um almannatryggingar nr. 100/2007 er þegar kveðið á um það með hvaða hætti stofnuninni er heimilt að endurkrefja ofgreiddar bætur. Stofnuninni er ekki heimilt að innheimta bætur með öðrum hætti en þar er kveðið á um nema í algerum undantekningartilfellum (fyrst og fremst ef einstaklingur á ekki lengur rétt til örorkubóta). TR er þannig aðeins heimilt að nýta „almennar innheimtureglur“ (sbr. niðurlag 1. mgr. 55. gr.) í örfáum tilvikum. Eru því ekki hagræðisrök með þeirri breytingu sem lögð er til. Þvert á móti má ætla að umdeilanlegt verði hvort og þá hvernig „almennar innheimtureglur“ séu leyfilegar í hverju tilviki fyrir sig og þannig enn meiri ástæða til að bera ágreininginn undir dómstóla.

Athugasemdir við 7. gr. frumvarpsins

Samkvæmt 7. gr. frumvarpsins lið c. – er ætlunin að bæta inn í lögin ákvæði um vexti á kröfur vegna ofgreiðslu bóta í þeim tilvikum sem innheimtan tekur lengri tíma en 12 mánuði. Í ákvæðinu er enn fremur lagt til að vextirnir verði ákvarðaðir lágir, 5,5%.

ÖBÍ er ekki sammála því að 5,5% vextir séu lágir vextir. Ef ákvæðið verður að lögum þurfa lífeyrisþegar sem ekki geta greitt kröfu frá TR vegna ofgreiðslu bóta á 12 mánuðum, að greiða inn á kröfuna með vöxtum frá og með 13. mánuði. Þetta mun gera fjölda lífeyrisþega mun erfiðara um vik að standa í skilum. Hópur

Lífeyrisþega hefur náð að standa í skilum með því að semja við TR um að greiða kröfuna á lengri tíma en ári, allt að þremur árum.

ÖBÍ mótmælir þessari breytingu harðlega, sérstaklega þar sem á að endurskoða almannatryggingalögin og fjárhagsleg staða margra er mjög erfið.

Í greininni segir enn fremur að TR sé heimilt að falla frá kröfum um vexti þegar sérstaklega stendur á. Orðalagið, þegar sérstaklega stendur á er mjög loðið. Hvað fellur hérna undir? Hver metur og hvernig?

Athugasemdir við 8. gr. frumvarpsins

ÖBÍ fagnar því og telur mikilvægt að breytingar verði ekki gerðar á frítekjumarki atvinnutekna við útreikning tekjutrygginga fyrir örorkulífeyrisþega.

ÖBÍ andmælir harðlega að frumvarpið geri ráð fyrir að bætur almannatrygginga, svo og meðlagsgreiðslur skuli haldast óbreyttar á árinu 2010. Lífeyrisþegar hafa orðið fyrir miklum skerðingum á yfirstandandi ári. Lög sem tryggja áttu kjör lífeyrisþega fyrir efnahagslegum skakkaföllum í samfélaginu voru tekin úr sambandi (69. gr.) og því hækkuðu bætur almannatrygginga ekki um 19,6% um síðustu áramót, eins og lög gera ráð fyrir. Flestir lífeyrisþegar fengu aðeins 9,6% hækkun og var því framfærslulífeyrir þeirra skertur um 10%.

Athugasemdir við breytingar á lögum nr. 99/2007, um félagslega aðstoð.

Athugasemdir við 11. gr. frumvarpsins

ÖBÍ fagnar því að frumvarpið skuli gera ráð fyrir framlengingu hámarkstímabils endurhæfingarlífeyris í allt að 36 mánuði ef sérstakar aðstæður eru fyrir hendi. ÖBÍ setur þó spurningu við það hvernig og hver meti hvað séu „sérstakar aðstæður“?

ÖBÍ gerir alvarlega athugasemd við þá breytingu í 11. gr. frumvarpsins að gerð verði krafa um lágmarksbúsetutíma á Íslandi áður en heimild til greiðslu endurhæfingarlífeyris myndast. Jafnframt mótmælir ÖBÍ að endurhæfingarlífeyrir skuli greiðast í hlutfalli við búsetu héraendis með sama hætti og örorkulífeyrir. Skilyrði fyrir rétti til örorkulífeyris hafa þeir sem „hafa verið búsettir á Íslandi a.m.k. þrjú síðustu árin áður en umsókn er lögð fram eða í sex mánuði ef starfsorka var óskert er þeir tóku hér búsetu“ (1. mgr. 18. gr. laga nr. 100/2007). Einstaklingur sem flytur til Íslands, fullfrískur og slasast eða veikist á fyrstu 6 mánuðum eftir flutning á því engan rétt á endurhæfingarlífeyri. Endurhæfing getur verið einstaklingum lífsnauðsynlegt bjargráð til að komast aftur til heilsu og verða virkari samfélagsþegnar. Enn fremur er hætt við að einstaklingar með mjög stuttan búsetutíma eigi lítinn sem engan rétt á greiðslum og geta því ekki farið í nauðsynlega endurhæfingu. Útlendingur í þessari stöðu gæti enn fremur átt á hættu að dvalarleyfi verði ekki framlengt, ef hann hefur þurft sökum óvinnufærni og lágra eða engra tekna að leita til félagsþjónustu sveitarfélaga eftir

fjárhagsaðstoð. Hér er því um fátæktargildru að ræða. Með breytingunni er unnið þvert á það sem ráðamenn halda á lofti um að virkja fólk til þátttöku í samfélaginu.

Samkvæmt 11. gr. frumvarpsins ber TR að hafa eftirlit með framkvæmd endurhæfingar, þ.e. að sinna eftirfylgd með endurhæfingaráætlun og meta árangur hennar. ÖBÍ vill benda á að TR er ekki hlutlaus aðili, heldur stofnun sem sér um að ákvarða og greiða endurhæfingarlífeyri. Því þyrfti hlutlaus aðili eða teymi hlutlausra aðila að sinna því hlutverki sem frumvarpið ætlar TR.

Athugasemdir við 12. gr. frumvarpsins

12. gr. frumvarpsins varðar reglugerð nr. 878/2008 um sérstaka uppbót til framfærslu lífeyrisþega. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að allar skattskyldar tekjur almannatrygginga og bætur skv. lögum um félagslega aðstoð skerði framfærsluuppbótina. Eina undantekningin er orlofs- og desemberuppbót.

ÖBÍ gerir þá skýlausu kröfu að uppbótaflokkar á lífeyri, sem lífeyrisþegar fá greidda til að mæta verulegum viðbótarkostnaði, s.s. bensínstyrkur og uppbót vegna læknis- og lyfjakostnaðar skerði ekki framfærsluuppbót, sem lífeyrisþegar fá skv. reglugerð nr. 878/2008.

Athugasemdir við breytingar á lögum nr. 95/2000 um fæðingar- og foreldraorlof, með síðari breytingum. Ákvæði til bráðabirgða

Athugasemdir við 16. gr. frumvarpsins

ÖBÍ tekur undir orð Velferðarvaktarinnar þar sem vaktin varar við áformum stjórnvalda um að fresta greiðslu foreldra- og fæðingarorlofs eins og gert er ráð fyrir í frumvarpinu. Með frumvarpinu er „alvarlega gengið á rétt barna til samvista með foreldrum sínum á mikilvægum tíma í mótunarskeiði þeirra. Þessi áform eru sérstaklega alvarleg gagnvart börnum einstæðra mæðra í þeim tilvikum sem feðurnir nýta að engu leyti rétt sinn til fæðingarorlofs þar sem þeim börnum yrðu einungis tryggðir fimm mánuðir með móður á fyrsta æviári í stað sex mánaða.“ (Ályktun Velferðarvaktarinnar til félags- og tryggingamálaráðherra og félags- og tryggingamálanefndar Alþingis, dags 8. desember 2009).

Athugasemdir við breytingar á lögum um málefni aldraðra, nr. 125/1999

Athugasemd við 17. gr. frumvarpsins

Í 17. gr. frumvarpsins er lagt til að gjald í Framkvæmdasjóð aldraðra verði hækkað um 866 kr (11,5%) í 8.400 kr.

ÖBÍ mótmælir þessari hækkun, sem er ein af mörgum hækkunum sem lífeyrisþegar verða fyrir á sama tíma og greiðslur til þeirra hafa verið skertar (sjá 8. gr.)

Þetta gerist á sama tíma og margir lífeyrissjóðir hafa lækkað greiðslur í kringum 10% til allra lífeyrissjóðsþega 1. júní 2009. Að auki eru reglur þrengdar þannig að til enn meiri skerðinga hefur komið hjá 1900 lífeyrisþegum.

Lokaorð

Þess er krafist að alþingi dragi tilbaka fyrirhugaðar skerðingar og tillögur sem fram koma í frumvarpinu og leiti annarra leiða.

Virðingarfyllt,
f.h. ÖBÍ,

Guðmundur Magnússon,
formaður